A LÁTHATATLAN ISKOLA

Üvegtányérok

Azt mondja a sógornőm, hogy egyszer elkésett Eszti az iskolából, mert elaludt az egész család, és akkor reggel odament a tanítónőhöz, hogy mentegetődzzön: a kislány nem tehet a késésről. A tanítónő zavarba jött, és ő is elkezdett mentegetődzni. Hogy rettentően sajnálná, ha ő olyannak látszana, mint aki szülő nélkül nem hiszi el a gyereknek, hogy oka van annak, ha elkésik. Ettől a választól a sógornőm jött zavarba, mert ő eredetileg attól tartott, hogy a tanítónőnek még az ő szóbeli mentegetőzése sem lesz elég. Máskor csak kitette az iskola előtt Esztit és a szomszédban lakó barátnőjét az autóból, és ment tovább a kicsikkel az óvodába, ugyanúgy, ahogy most is. Nem ismerte még eléggé a tanítónőt. Nem régen jöttek Ausztráliába. Eszti itt kezdett iskolába járni.

Közben megérkezünk az óvodába. Kitesszük az otthonról hozott gyümölcsöket a kosarakba, mint a többiek, aztán a sógornőm bemutat az ottlévő szülőknek és óvónőknek. Kávét vagy teát kérünk, kérdik. Isszuk a kávét, beszélgetünk a felnőttekkel. Készítjük a gyümölcstálakat, megnézzük az óvodát, megsimogatjuk a kiskecskéket és beállunk mi is a körjátékba. Akkor jövünk el, amikor a gyerekek teríteni kezdenek. "Rajtunk kívül senkinek nem jut az eszébe, hogy vajon a gyerekek nem ejtik-e el az üvegtányérokat, az üvegpoharakat és a vízzel teli üvegkancsókat", mondja a sógornőm. Egymásra nevetünk. Nem furcsa, hogy tudjuk, mit gondol a másik?

A kisebbik fiam az egyik budapesti gimnázium ötéves, kéttannyelvű tagozatára jelentkezett. Hamarosan meg is kaptuk az értesítést, hogy felvették, ennyi és ennyi pontot ért el. Mivel a kéttannyelvű tagozatokra nagyon sokan jelentkeznek, ősszel tartják a felvételi vizsgákat, hogy azok, akiknem nem sikerül, még máshová is el tudják küldeni a jelentkezési lapjukat. A fiam szólt az osztályfőnökének, hogy felvették, nem fog máshová pályázni. Másnap elkérte tőlem az értesítést. Be kell vinnie az igazgatónőnek, mondta. Biztosan valamilyen adminisztrációs kötelezettsége van az iskolának, gondoltam. Este visszaadta az értesítést. "Na, beírták valahova, hogy mi van rajta?" "Á, nem. Csak megnézte az igazgatónő, aztán visszaadta." Nyolcadik éve járt ebbe az iskolába.

Emlékszem, amikor elsős korában először kísértem el, a következő felirat állított meg a kapuban: "Kérjük a kedves szülőket, hogy csak a bejáratig kísérjék gyermekeiket." Kérdeztem az egyik tanítónőt, hogy miért? "Mert a folyosókról el szoktak tűnni a dzsekik", mondta. Amikor azonban fogszabályozásra jártunk, nem törődve a tilalommal, mindig bementem érte az iskolába. A folyosón felvette a kabátját és elindultunk. Az iskolának két lépcsője volt: egy a tanároknak és egy a tanulóknak. Az ő tantermük a tanári lépcsőhöz volt közelebb. Amin neki tilos volt járnia. Azt akarta, hogy én is a másikon menjek. Végül mégis a tanári lépcsőn mentünk. De mindketten rosszul éreztük magunkat.

Van-e összefüggés aközött, hogy egy társadalmat mennyire jellemez a bizalom, és mennyire működik jól? Azt hiszem, igen. Kérdés azonban, hogy lehet-e a bizalmat mérni, és ha igen, hogyan?

Két moszkvai turista vesz egy sorsjegyet Párizsban, meséli a középeurópai vicc. Mit tesz Isten, nyernek egy autót. És mikor kapják meg, kérdik. Akár most is, ha átfáradnak az autószalonba. Átfáradnak. Ott a formaságok elintézésre után gratulálnak nekik és a kezükbe nyomják a slusszkulcsot. "És mikor vihetjük el az autót?" "Akár most is." "Hová mehetünk vele?" "Ahová akarnak". És ha ők Le Havre-be akarnak menni? Remek ötlet, fogadják el a cég ajándékaként Franciaország autós térképét. És ha mégsem Le Havre-ba mennének, hanem Marseille-be? Nagyszerű, kívánják, hogy megmutassák a térképen, melyik úton juthatnak oda? A két moszkvai beül az autóba, kigördülnek az utcára. Semmi kétség, övék az autó és oda mennek vele, ahová akarnak. "Micsoda szervezetlenség", mondja az egyik a másiknak.

A bizalomnak nincs objektív mércéje. Az intézmények és az állampolgárok kapcsolata kívülről másnak látszik, mint belülről. Ami az egyik társdalomban természetes, a másikban már nem

feltétlenül az. Amerikában egy szóbeli megállapodás többet ér, mint nálunk három szerződés, mondták a nyolcvanas évek elején a magyar külkereskedők. Magyarországon három szerződés nem ér annyit, mint náluk egy szóbeli megállapodás, modják a kilencvenes évek elején az amerikai külkereskedők. Viszonyítás kérdése minden. Kérdés azonban, hogy mit fogadunk el mérce gyanánt, amikor szembetaláljuk magunkat egy másik társadalom gyakorlatával, és annak fényében mérlegre tesszük korábbi tapasztalatainkat is? Hiszen azért hasonlítjuk össze a bizalom különböző megnyilvánulásait, amikor külföldön hasonló helyzetekbe kerülünk, hogy eldöntsük: melyiket érezzük értékrendünkhöz közelebb.

Az amerikai és a magyar üzletember egyaránt az olyan kapcsolatokat tartja vonzóbbnak, amelyekben fel sem vetődik, hogy a másik fél ne tartsa be az adott szavát. Én is jobban éreztem magam vendégként az ausztrál iskolában, mint szülőként a magyarban. Az ember szereti, ha bíznak benne. Ha választanunk kell, azokat a kapcsolatokat választjuk, amelyekben nagyobb a bizalom. Más kérdés, hogy jobb érzés azt mondani egy összehasonlítás végén, hogy azért ebből a szempontból nálunk jobb a helyzet, mint azt, hogy a mi gyakorlatunk a rosszabb.

A modern társadalom bizalom nélkül nem tud működni. El kell hinnem, hogy amikor zöldet mutat a közlekedési lámpa, nyugodtan átmehetek az utcán, hogy ha beteszem a gyerek megtakarított pénzét a bankba, ott nem olvad el, és hogy nyugodtan ihatom a tejet, ha azt írja az újság, hogy radioaktív szennyezettsége nem veszélyezteti az egészségemet. Társadalmi magatartásunkat tapasztalataink vezérlik. Megtanuljuk, hogy miben bízhatunk és miben nem, és azt is, hogy ha bízhatunk valamiben, annak meddig terjed a határa. A bizalmi viszonyok általunk is reprodukálódnak.

A bizalomról szerzett tapasztalataink alapján becsüljük meg az új helyzetben, hogy a másik féltől milyen magatartás várható. Új tapasztalataink rendszerint igazolják is elvárásainkat. Rendszerint csak akkor lepleződik le, hogy inkább a bizalom, vagy inkább a gyanakvás szervezi-e társadalmi viszonyainkat, ha kilépünk abból a körből, amelyben tapasztalataink érvényesek. Mint az a sokat emlegetett ügynök, aki az Egyesült Államokban azzal bukott le, hogy mielőtt telefonált volna valahová, mindig megnézte előbb, hogy van-e vonal...

A bizalmatlanság sok csalódástól meg tud védeni bennünket. "Negatív biztonságot" adhat. Önbizalma azonban csak annak lesz, akiben bíznak. Ahhoz, hogy a gyerekek ne ejsték el az üvegtányérokat, az üvegpoharakat és a vízzel teli üvegkancsókat, az kell, hogy a kezükbe adjuk ezeket. De ki mer ilyen törékeny tárgyakat óvodások kezébe adni?

SZABÓ ILDIKÓ

A matematikus is ember

A matematikáról mint élő, fejlődő tudományról, annak aktuális problémáiról a széles közvéleménynek kevés ismerete, tájékozottsága van. Ennek oka jelentős mértékben az, hogy a matematika újabb eredményeiről igazán csak a fogalmak nagyfokú absztrakcióján és azok egymásra épült hierarchikus felépítésén és rendszerén keresztül lehet képet kapni. S itt van a jó értelemben vett népszerűsítő írásoknak, tanulmányoknak, könyveknek szerepe. Az, hogy ezt az áthidaló szerepet a szerzők hogyan, milyen módon kívánják betölteni, nagyon sokrétű és sokszínű lehet.

A könyv szerzője erre a célra a beszélgetések formáját választotta, s így nemcsak egyes matematikai diszciplínákat, hanem azok művelőit, kiváló matematikusokat, oktatókat és gondolkodókat is megismerhetünk. A könyvben található interjúk bizonyos részei korábban is olvashatók voltak különböző lapokban *(Magyar Nemzet, Magyar Tudomány, Nyelvünk és Kultúránk, Természet Világa, Valóság)*. A megszólaltatott személyek között hazai és külföldi kiválóságok egyaránt szerepelnek. Igen találóak a fejezetcímek: Erdős Pál = A világegyetemi tanár, Szemerédi Endre = Teljes rendezetlenség nincs!, Lovász László - Legfiatalabb akadémikusunk, Weszely Tibor - A lámpás ember, Tóth Imre - Matematika és szabadság, Szénássy Barna - A matematikatörténet szerény apostola, Fejes Tóth László - A geometria szerelmese, Szőkefalvi Nagy Béla - A magyar Göttinga élő klasszikusa, Császár Ákos - Analízis, topológia, közélet, Lennart Carleson - Vissza az alapokhoz!.

Roland Lvovics Dobrusin - Aki az ártatlanságot bizonyítja be, Jakov Grigorjevics Szinaj - A Nagy Fehér Főnök, Benoit B. Mandelbrot - Ahol a rész is egész, William R. Wade - Hit, zene, matematika, Karteszi Ferenc - A tudóstanár, Fried Ervin - Egy matematikus, aki már nyugdíjba menne.

A közvetlen, meghitt beszélgetések olyan légkört teremtenek, hogy az olvasó is jelenlevőnek